

DE ONZINFILTER VAN RUIMTELIJK BELEID

EEN KAARTTAFEL TOEPASSING
TIJDENS EEN SESSIE OP DE RADBOUD
UNIVERSITEIT NIJMEGEN.
FOTO: SANDER LENFERINK

RUIMTELIJK BELEID MOET ZICH TEGENWOORDIG HAAST CONTINU AANPASSEN DOOR **STEDELIJKE GROEI** EN DE **INVLOED VAN KLIMAAT** OP DE OPENBARE RUIMTE. **PLANNING SUPPORT SYSTEMS** (PSS) HEBBEN DE POTENTIE MET DEZE COMPLEXITEIT OM TE GAAN, MAAR WORDEN TOT OP HEDEN WEINIG EN SOMS ZELFS VERKEERD TOEGEPAST. **PETER PELZER**, RECENT GEPROMOVEERD AAN DE UNIVERSITEIT UTRECHT MET EEN PROEFSCHRIFT OVER PSS, ONDERZOCHT DE VOOR- EN NADELEN VAN DEZE DIGITALE INSTRUMENTEN VOOR RUIMTELIJK ONTWERP.

Een blik op het verleden door Pelzer: "Het algemeen uitbreidingsplan van Amsterdam is een van de beroemdste plannen in de geschiedenis van ruimtelijke ordening. Bijzonder aan het plan is dat wetenschappelijke kennis een belangrijke rol speelde

om tot een uitwerking te komen. Er werden bijvoorbeeld bevolkingsprognoses gebruikt om in te schatten wat voor ruimtelijke uitbreidingen er voor de stad nodig waren. Als je kijkt naar het huidige tijdsbestek, dan zie je dat wetenschappelijke kennis een veel moeizamere rol heeft."

GEBREK AAN KENNIS

Zonde, volgens Pelzer, aangezien er tegenwoordig door technologische ontwikkelingen juist zoveel kennis voorhanden is. Zo blijkt uit onderzoek van de Universiteit Utrecht dat de geometrie van straten, oppervlaktewater en de aanwezigheid van groen ieder op andere wijze het thermisch comfort van steden beïnvloeden¹⁾. Toegang tot deze data kan worden verschaft door middel van PSS.

"Planning Support Systems zijn digitale instrumenten die beleidsmakers kunnen ondersteunen in hun planprocessen," aldus Pelzer. "Er zijn grofweg drie manieren om PSS ondersteunend te laten werken. De eerste is informatief, waarin de instrumenten dienen als zender voor bijvoorbeeld een nieuw bestemmingsplan of een nieuwe visie die je wilt uitdragen. Ook kunnen PSS in communicatieve vorm worden ingezet. De technologie helpt dan om kennis en inzicht van betrokken mensen uit te wisselen."

DIGITALE KAARTTAFEL

"De derde vorm van PSS is analytisch. Deze vorm wordt steeds vaker gehanteerd en gaat gepaard met het communicatieve aspect. Hierin is er namelijk communicatie tussen het instrument en de gebruiker doordat de technologie antwoord geeft op vragen. Stel je verbreedt een weg, dan berekent het instrument wat de (geografische) gevolgen hiervan zijn, bijvoorbeeld in termen van verkeersintensiteit en geluidshinder." Bij PSS wordt vaak gebruik gemaakt van een digitale kaarttafel: een groot touchscreen in de vorm van een tafel waar de betrokkenen tegelijkertijd mee aan de slag kunnen. Dit stimuleert niet alleen een actieve deelname, het bevordert ook samenwerking tussen verschillende disciplines.

Het is dit verband dat de kaarttafel een uitstekend hulpmiddel maakt. Stedenbouwkundigen en architecten kunnen hun schetsen visualiseren binnen een gekozen gebied en kunnen daarna direct inzicht krijgen in de gevolgen ervan op de omgeving. "In open processen kan dit heel nuttig zijn; iedereen kan input geven en het instrument geeft de nodige informatie terug. Zo ruim je ook ongefundeerde ideeën in een vroeg stadium op; een onzinfiler dus.

Volgens Pelzer kunnen PSS op deze wijze een gat dichttussen disciplines. "Als je met verschillende mensen met verschillende achtergronden werkt, dan spreek iedereen een andere taal. Maar met een kaarttafel is de taal een kaart. Je hebt het dan niet meer over ambtelijke principes, maar over de inhoud van het probleem, die met behulp van dynamische kaartbeelden inzichtelijk wordt gemaakt. Zo maak je de discussie expliciet en kunnen verschillende disciplines van elkaar leren."

KEERZIJDE VAN ANALYSE

Een ideaal middel dus om samenwerking te bevorderen, maar volgens Pelzer dient het nut van PSS niet overschat te worden. "PSS kunnen interessante informatie verschaffen, zoals hoeveel energie een windmolen produceert als je hem in een bepaald gebied neerzet, maar de keerzijde is dat het een rigide manier van uitbeelden is. Een lijn is een lijn, niet meer en niet minder. Intuïtie is immers moeilijk in een computermodel te vatten. Dit systematische karakter belemmert de creatieve vrijheid. Zo krijg je met een impactanalyse continu antwoorden van een machine – cijfers, statistieken, berekeningen – maar niet van de mensen en hun ervaringen."

Deze systemen dienen dus vooral ter ondersteuning, benadrukt Pelzer. Het gevaar is namelijk dat men PSS als leidend kunnen gaan zien. "Dat kan zogenaamd performatief werken: het instrument gaat de betrokkenen sturen in plaats van andersom. GIS-software gaat uit van harde grenzen en kwantitatieve informatie, waarbij belangrijke dimensies als gevoel, esthetiek en zachte waarden als ruimtelijke kwaliteit geen goede plaats krijgen. Maar deze zijn juist van belang, met name voor ontwerpgerichte disciplines. PSS zijn altijd een middel, geen doel."

DATA ALS HULPMIDDEL

Pelzer pleit met zijn promotieonderzoek voor een selectief gebruik van PSS. "Het is geen generiek middel, er moet dus goed gekeken worden waar het echt wat toevoegt in het planproces." De beschikbaarheid van de data is het grootste voordeel en Pelzer voorziet dat dit een cruciale rol gaat spelen in het ruimtelijk proces. "In Australië loopt momenteel het project AURIN²⁾ waarin alle data van de overheid op één server wordt gezet. Ook PSS zijn daar onderdeel van. Met behulp van die server wordt het relatief eenvoudig om antwoorden te krijgen. Daar zie ik echt toekomst in voor overheden."

DR. PETER PELZER, onderzoeker aan Universiteit Utrecht.

'MET PSS RUIM JE ONGEFUNDEERDE IDEEËN IN EEN VROEG STADIUM OP; EEN ONZINFILTER DUS.'

NOOT

¹⁾ CESAR Project, Universiteit Utrecht. Kijk op: bit.ly/cesar-project

²⁾ Australian Urban Research Infrastructure Network. Kijk op: aurin.org.au

